

Rapport

TIEN JAAR PREMIER MARK RUTTE

In opdracht van Trouw
8 oktober 2020

Colofon

Uitgave

I&O Research
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2020/173

Datum

oktober 2020

Auteurs

Peter Kanne
Milan Driessen

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits I&O Research en Trouw als bron duidelijk worden vermeld.

Inhoudsopgave

Belangrijkste uitkomsten	5
1 Zetelpeiling en stemmotieven	8
1.1 Zetelpeiling	8
1.2 Stemmotieven algemeen	9
1.3 Stemmotieven VVD-kiezers: Rutte wérd de stemmentrekker	10
1.4 Stemmen op Rutte?	11
1.5 Redenen om wel of niet op Mark Rutte te stemmen	12
2 Bekendheid en waardering politici	13
2.1 Bekendheid politici	13
2.2 Waardering politici	14
3 De afgelopen 10 jaar	15
3.1 Nederlandse burger beter af na 10 jaar Rutte?	15
3.2 Polarisatie toegenomen; solidariteit afgenomen	15
4 Premier Mark Rutte	17
4.1 Zes op tien vinden dat Rutte het goed heeft gedaan als premier	17
4.2 Ruttés “grootste verdienste”: hij houdt het land bij elkaar	18
4.3 Ruttés “grootste fout”: hij belooft dingen die hij niet waarmaakt	20
4.4 Rutte nog betrouwbaarder als minister-president dan in maart	24
4.5 Segers en Rutte gezien als de leiders met visie	25
4.6 Rutte heeft status als “beste premier sinds WOII” nog versterkt	26
4.7 Liever Angela Merkel?	27
5 Kenmerken van Rutte en andere leiders	28
5.1 Zes kenmerken: Rutte en Segers staan er goed op	28
5.2 Gezaghebbend: Rutte	28
5.3 Neemt Verantwoordelijkheid: Rutte, Segers en De Jonge	29
5.4 Consistent: Segers, Wilders en Rutte	29
5.5 Integer: Segers en Rutte	30
5.6 Sober: Segers en Rutte	30
5.7 IJdel: Baudet en De Jonge	31
6 De mens Rutte	32
6.1 Ook de mens Rutte wordt gewaardeerd	32
6.2 Met ... zou ik graag eens een biertje of een glaasje wijn drinken	32
6.3 ... zou ik met een gerust hart op mijn kinderen laten passen	33
6.4 Voor ... zou ik me schamen als hij / zij minister-president werd	33
6.5 Met ... zou ik wel een avondje uit willen	33
6.6 ... zou ik mijn geheim toevertrouwen, hij / zij verklapt dat niet	34

7	Stellingen over Mark Rutte	35
7.1	Rutte in de breedte gewaardeerd, maar hij moet niet te loyaal zijn	35
8	De links–rechts positie van Rutte en de kiezers	36
8.1	Bijna twee derde kiezers ziet Rutte als rechts	36
8.2	Rutte neigt eerder te veel naar rechts dan naar links	37
9	Verantwoording	38

Belangrijkste uitkomsten

Tien jaar Rutte: de man die het land een beetje bij elkaar houdt

Mark Rutte is op woensdag 14 oktober tien jaar premier en hij geniet meer gezag en waardering dan ooit. Vooral dankzij zijn leiderschap tijdens de coronacrisis. De kernwoorden die mensen van toepassing vinden op Rutte zijn: stabiliteit, rust, standvastig, verbindend en economische welvaart.

Kritiek is er ook. Veel mensen herinneren zich beloften van Rutte die hij niet heeft ingelost, hij houdt blunderende ministers te lang de hand boven het hoofd en te weinig oog voor de zwakkeren en te veel voor multinationals als Unilever en KLM.

Maar de meerderheid vergeeft hem zijn fouten, vooral omdat hij “dit verdeelde land zo goed bij elkaar houdt”, een uitdrukking die vroeger vooral werd gebruikt door (en over) PvdA-premiers als Joop den Uyl en Wim Kok. Dat hij een balans weet te vinden tussen links en rechts – in een verdeeld politiek landschap en gepolariseerde samenleving – wordt als zijn grote verdienste gezien. Kiezers van bijna alle kleuren erkennen dat hij zich ontwikkelde van politicus tot staatsman. Een SP-kiezer: “Hij was een liberale premier, maar werd staatsman door de coronacrisis.”

Zes op tien Nederlanders: Rutte heeft het goed gedaan de afgelopen tien jaar

Zes op de tien Nederlanders vinden dat hij het de afgelopen tien jaar goed heeft gedaan als minister-president, wat in maart dit jaar nog 45 procent was (toen ook al de beste score van alle leiders). Niet alleen VVD-kiezers zijn positief over Rutte, ook grote delen van het CDA- D66-, CU- en SGP-, PvdA- en GL-electoraat oordelen positief over hem. Een negatief oordeel over Rutte hebben voornamelijk FvD-, PVV- en SP-kiezers.

Ruim vier op tien zien graag een vierde kabinet Rutte

Ruim vier op tien (44%) willen Rutte nog vier jaar als premier, 31 procent wil dat niet. Dat wil niet. Dit wil niet zeggen dat vier op de tien kiezers op de VVD gaan stemmen, maar opvallend is wel dat veel CDA- CU- en SGP-kiezers hem graag zien terugkeren als premier. Kiezers van PvdA, GL, SP en D66 zijn hier minder enthousiast over. Uitgesproken negatief oordelen kiezers van FvD en PVV.

Tabel 1

	Totaal	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PvdA	CU	PvdD	SGP	FvD
Oordeel afgelopen 10 jaar (goed)	60%	98%	24%	81%	80%	52%	35%	61%	76%	41%	75%	15%
Rutte opnieuw premier? (goed)	44%	95%	16%	59%	48%	23%	17%	34%	53%	21%	61%	7%

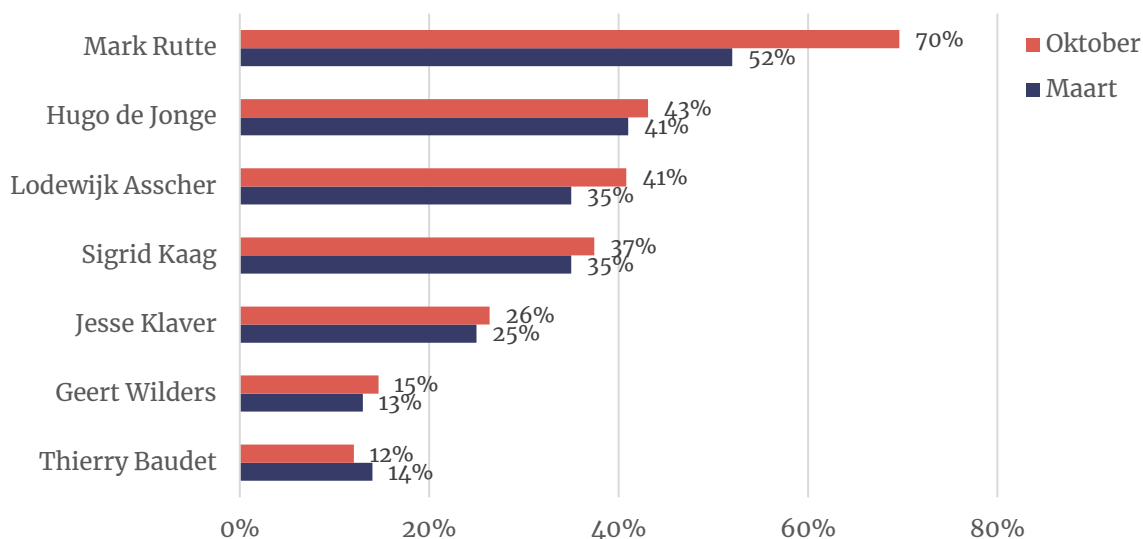
Rutte nog betrouwbaarder als minister-president dan in maart

Nog meer dan in maart dit jaar vindt men Mark Rutte betrouwbaar als minister-president: dit was 52 procent en is nu 70 procent. Rutte heeft zijn reputatie als betrouwbare premier in de coronacrisis een duidelijke boost gegeven (zie ook figuur 1). Dat lukte Hugo de Jonge nauwelijks, hij wordt door 43 procent in potentie als een ‘betrouwbare premier’ gezien, dit was 41 procent in maart. Ook Sigrid Kaag groeide niet significant. Dat deed wel Lodewijk Asscher: hij steeg van 35 procent naar 41 procent.

Figuur 1

“Zou betrouwbaar zijn als minister-president” van toepassing op... (vergelijking maart – oktober; % “van toepassing”)

Niet alleen geschikt, maar ook nog aardig

We vroegen respondenten hoe ze Rutte beoordelen op een achttal aspecten, van zakelijk tot meer sociale, menselijke zaken. Op al deze kenmerken komt Rutte er goed uit, en beter dan de concurrentie in Nederland. Alleen Gert-Jan Segers komt enigszins bij hem in de buurt. Rutte wordt verre weg als het meest gezaghebbend gezien en heeft ook de beste scores op verantwoordelijkheidsgevoel. Hij wordt daarnaast gezien als integer, sober, redelijk consistent en niet bovenmatig ijdel.

Maar Nederlanders vinden Rutte ook aardig. Hij is degene waar de meeste mensen een biertje mee zouden willen drinken (nu 59%, in 2017 was dat nog 47%) of een avondje uit mee zouden willen (37%). Hoewel hij zelf geen kinderen heeft, zou 59 procent hem met een gerust hart op zijn of haar kinderen laten passen. Ruim een derde (36%) zou hem een geheim toevertrouwen, hier moet Rutte wel Gert-Jan Segers (43%) voor zich te dulden.

Bijna niemand schaamt zich voor Rutte als minister-president (Nu 12%, in 2017 nog 21%).

Nipt verkozen boven Merkel

Zelfs in de vergelijking met buitenlandse leiders blijft hij overeind. Als Nederlanders mochten kiezen zou 39 procent liever Rutte als leider hebben en krijgt Angela Merkel de voorkeur van 36 procent. Vooral onder kiezers van GroenLinks, PvdA, PvdD, D66 en SP is de bondskanselier van CDU-huize populair. (Onder VVD- en CDA-kiezers wint liberaal Rutte).

Kritiek: te veel loze beloften, te weinig oog voor de zwakkeren

Ondanks de positieve recensies is er ook kritiek op Rutte. Bijna de helft (45%) kan een ‘grootste fout’ noemen. Vaak wordt verwezen naar momenten dat hij iets beloofde en niet waarmaakte: duizend euro voor de werkende Nederlanders, geen geld meer naar de euro, het (bijna) afschaffen van de dividendbelasting (of de manier waarop hij met Unilever omging). In de beleving van de Nederlanders is de polarisatie de afgelopen 10 jaar toegenomen (60% vindt dat) en de solidariteit niet gegroeid (65% vindt van niet). Veel critici vinden dat Rutte te weinig oog heeft voor de armeren en zwakken, en te veel in het belang van de rijken en multinationals doet.

Ook constateren meerdere mensen dat Rutte ‘meegaat in het populisme’ uit vrees voor stemmenverlies aan PVV of FvD.

Op links wordt hem een gebrek aan lange termijn visie (en daden) verweten, vooral het niet voldoende aanpakken van de opwarming van de aarde.

Op rechts verwijt men hem het ‘weggeven’ van Nederland aan de EU of aan de ‘de buitenlanders’, en het ‘afschaffen van zwarte Piet’.

Rutte is linkser geworden ...

Kiezers zien Rutte op de links-rechtsschaal overwegend als rechts (64%). Dit zijn vooral linkse-progressieve kiezers (GL, D66, PvdA en SP-kiezers), maar ook de eigen VVD-kiezers en CDA-kiezers. Ruim de helft van de FvD-kiezers en een derde van de PVV-kiezers ziet Rutte als links.

Op de vraag of Rutte de afgelopen tien jaar linkser of rechtser is geworden, zeggen de meeste mensen ‘geen van beide’ (37%) of ‘weet ik niet’ (25%). Maar de rest denkt eerder dat hij *linkser* is geworden (29%) dan *rechtser* (10%). FvD- en PVV-kiezers vinden dat hij linkser is geworden.

	NL	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PvdA	CU	PvdD	50 Plus	SGP	DENK	FvD
Mark Rutte volgens kiezers														
Links (1-4)	15%	7%	37%	4%	7%	5%	20%	9%	6%	11%	6%	18%	24%	54%
Midden (5-6)	21%	20%	34%	23%	13%	15%	13%	14%	23%	14%	21%	31%	29%	24%
Rechts (7-10)	64%	73%	29%	74%	80%	79%	67%	76%	71%	75%	74%	51%	47%	23%

	NL	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PvdA	CU	PvdD	50 Plus	SGP	DENK	FvD
Is Rutte linkser of rechtser geworden?														
Linkser	27%	24%	47%	27%	37%	22%	22%	26%	21%	19%	18%	36%	18%	62%
Rechtser	10%	6%	10%	13%	11%	13%	22%	11%	6%	14%	13%	5%	34%	14%
Geen van beide	37%	50%	30%	44%	38%	36%	39%	44%	46%	37%	44%	33%	17%	15%
Weet ik niet	25%	20%	13%	16%	14%	29%	17%	18%	27%	31%	26%	26%	31%	10%

... maar neigt toch eerder te veel naar rechts dan naar links

Ruim een derde (37%) van de Nederlanders vindt dat Mark Rutte op een goede manier rekening houdt met de noden van zowel rechtse als linkse Nederlanders, 29 procent oordeelt neutraal en een kwart (27%) vindt van niet.

Deze groep is gevraagd of hij dan meer naar links of meer naar rechts luistert. Een groter deel van deze critici (57%) vindt dat hij zijn oren te veel laat hangen naar rechts, dan naar links (29%).

Verantwoording

Dit onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van dagblad Trouw en vond plaats van donderdag 2 oktober tot maandagochtend 5 oktober 2020. Er werkten in totaal 2.231 Nederlanders mee aan dit onderzoek.

De resultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, opleiding, regio en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in 2017 en daarmee representatief voor Nederlanders van 18 jaar en ouder op deze kenmerken. Een uitgebreidere verantwoording van het onderzoek vindt u in hoofdstuk 9.

1 Zetelpeiling en stemmotieven

1.1 Zetelpeiling

De politieke verhoudingen zijn in oktober bijna onveranderd ten opzichte van september.

De VVD gaat aan kop met 39 zetels, de PVV volgt met 19 zetels, waarna een subgroep volgt van CDA, GroenLinks, D66, PvdA, FvD en SP.

De VVD haalt – ten opzichte van 2017 – vooral kiezers weg bij CDA en D66 en van andere partijen een beetje.

Tabel 1 - Peiling Tweede Kamerverkiezingen in zetels

“Als er vandaag verkiezingen voor de Tweede Kamer zouden worden gehouden, op welke partij zou u dan stemmen?”

Basis: zou zeker/waarschijnlijk stemmen (n=1.688).

UITSLAG	P E I L I N G															+/–	+/–
	TK '17	mei 19	juli 19	sept 19	okt 19	nov 19	jan 20	13 mrt 20	30 mrt 20	12 mei 20	9 jun 20	7 juli 20	9 aug 20	7 sept 20	5 okt 20	t.o.v. aug	t.o.v. TK17
VVD	33	26	29	32	30	26	27	27	36	43	45	39	41	40	39	-1	+6
PVV	20	13	9	13	15	18	16	17	15	13	15	16	14	19	19	0	-1
CDA	19	14	15	15	16	15	15	14	14	13	14	17	17	13	14	+1	-5
D66	19	10	10	11	11	11	11	10	9	8	11	14	12	13	13	0	-6
GroenLinks	14	18	19	17	16	18	18	17	16	16	15	16	15	15	14	-1	0
SP	14	10	8	9	7	10	9	9	9	11	10	9	10	10	10	0	-4
PvdA	9	12	15	16	16	15	13	14	14	15	13	12	13	13	13	0	+4
ChristenUnie	5	7	6	8	8	7	9	6	7	7	7	7	7	7	6	-1	+1
PvdD	5	6	6	6	6	5	5	6	6	5	4	4	4	4	5	+1	0
50Plus	4	5	5	7	7	6	8	10	7	1	1	0	1	2	1	-1	-3
SGP	3	4	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	3	4	+1	+1
DENK	3	3	2	1	2	1	1	1	1	1	0	0	0	1	2	+1	-1
FvD	2	22	23	11	12	14	14	15	12	12	11	12	12	10	10	0	+8
PvdToekomst										1	0	0	0	0	0	0	0
Andere partij												0	0	0		0	0
Totaal	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150		

Bron: I&O Research, oktober 2020

1.2 Stemmotieven algemeen

De vraag “Wat zijn voor u de belangrijkste redenen om op deze partij te stemmen?”¹ stellen we regelmatig in onze politieke peilingen. Al sinds 2006² geeft men hierop gemiddeld twee tot drie antwoorden, waarvan de ‘standpunten van deze partij’, ‘de ideologie’ en ‘komt op voor mensen zoals ik’ de belangrijkste zijn. Sinds maart dit jaar is ‘zorgt voor een stabiel bestuur’ een belangrijker motief.

Als vierde of vijfde motief noemt met ‘de lijsttrekker van deze partij’ (24%). En hierin zit door de tijd maar weinig ontwikkeling. Er zijn wel verschillen tussen de jaren, maar die lijken meer veroorzaakt te worden door het aanbod (sommige verkiezingen hebben meerdere sterke lijsttrekkers, andere minder) dan dat de personalisering in de politiek doorzet.

Echter, wat wel duidelijk is: winnende partijen hebben bijna altijd een aansprekende lijsttrekker.

Tabel 2 – Stemmotieven voorafgaand aan verkiezingen³

“Wat is/zijn voor u de belangrijkste reden(en) om op deze partij te stemmen?”
(meerdere antwoorden mogelijk)

	6-11- 2006	31-5 2010	11-9- 2012	28-2- 2017	10-3- 2020	6-7- 2020	5-10- 2020
De standpunten / het partijprogramma van deze partij *	40	36	37	49	59	52	52
De ideologie van deze partij	37	36	35	37	42	40	42
Deze partij komt op voor mensen zoals ik	29	29	33	25	29	28	27
Ik ben tegen de andere partijen	19	24	24	9	9	9	7
De lijsttrekker / leider van deze partij	28	23	19	21	12	25	24
Partij zorgt voor stabiel bestuur van NL **	23	9	10	23	23	29	27
Partij voert goed oppositie				12	14	16	15
Online stemhulp adviseerde mij dit	9	13	13	10	5	6	5
Uit gewoonte, stem altijd op deze partij	10	8	8	12	13	13	13
Strategisch slim (mogelijke regering)	8	8	12	9	9	9	7
De partij doet het goed in de peilingen	5	3	4	3	3	4	3
De partij doet het slecht in de peilingen	1	1	1	1	0	1	0
Anders	1	3	2	6	3	3	3

* 2006, 2020, 2012: “eens met partijprogramma”; ** 2006, 2020, 2012: “partij doet het goed in regering / oppositie”;

¹ Nadat men heeft aangegeven op welke partij men denkt te gaan stemmen.

² Bron 2006, 2010, 2012: Peter Kanne bij TNS Nipo; 2017 en daarna: Peter Kanne bij I&O Research.

³ Bron: 2006, 2020, 2012: Peter Kanne, TNS Nipo <https://www.tns-nipo.com/nieuws/nieuwsberichten/peiling-tns-nipo-inhoud-geeft-doorslag-aldus-de-ki> Bron: 2017, 2020: Peter Kanne, I&O Research

1.3 Stemmotieven VVD-kiezers: Rutte wérd de stemmentrekker

Heeft de VVD die aansprekende lijsttrekker? Ja. Maar Mark Rutte was lange tijd niet dé stemmentrekker.

In 2006 – toen de VVD 22 zetels haalde, voor het eerst met Rutte als lijsttrekker – was hij voor slechts 7% een reden om op de partij te stemmen.

In 2010, toen de VVD voor het eerst de grootste werd met 31 zetels, was dat ook nog nauwelijks het geval: 15% (gemiddeld was dat toen 23%).

In 2012 – toen de partij doorgroeide naar 41 zetels – noemden de VVD-kiezers de lijsttrekker vaker dan gemiddeld als stemmotief (25% Rutte tegen 19% gemiddeld).

In 2017 – toen de VVD weliswaar zetels verloor, maar met 33 zetels wel de grootste bleef – was Rutte daar nog overtuigender debet aan: 37% noemde hem als (mede) reden om op de VVD te gaan stemmen.

Dit jaar nam het electorale belang van Rutte fors toe door de coronacrisis. Ruim 41% noemt Rutte nu als motief om in maart 2021 op de VVD te stemmen, waarmee de partij steeg van 27 zetels in maart dit jaar naar 39 zetels nu.

De perceptie dat de VVD zorgt voor een stabiel landsbestuur is – in het verlengde hiervan – eveneens zeer belangrijk. Maar dit percentage ligt al sinds 2017 zo hoog.

Aangezien alle andere motieven (standpunten, ideologie, strategische stem) aan belang inboeten, is de conclusie gerechtvaardigd dat de VVD nu stemmen wint van kiezers wier hart wellicht ergens anders ligt, maar nu voor zeker gaan. Met dank aan staatsman Rutte.

Tabel 3 – Stemmotieven VVD

	VVD 2006	VVD 2010	VVD 2012	VVD 2017	VVD 3-20	VVD 7-20	VVD 10- 20	Verskil met maart
	%	%	%	%	%	%	%	
Standpunten / partijprogramma	42	45	39	48	56	46	44	- 12%
De ideologie van deze partij	35	38	32	27	29	24	21	-8%
Deze partij komt op voor mensen zoals ik	36	31	32	23	20	23	18	-2%
Tegen / niet eens met andere partijen	23	21	23	11	9	7	4	-5%
De lijsttrekker / leider van deze partij	7	15	25	37	26	45	41	+15%
Online stemhulp adviseerde mij dit	6	11	14	11	6	7	3	-3%
Strategisch slim (mogelijke regering)	10	9	18	22	17	12	9	-8%
Stabiel bestuur, doet het goed in regering **	32	9	21	57	54	58	59	+5%
Partij voert goed oppositie	x	x	x	2	2	2	3	+1%
Uit gewoonte, stem altijd op deze partij	17	4	8	26	14	14	13	-1%
De partij doet het goed in de peilingen	1	4	3	4	4	7	5	+1%
De partij doet het slecht in de peilingen	2	1	1	0	0	0	0	0%
Deze partij komt op voor mijn regio				1	1	1	0	-1%
Zetels behaald in TK (2020: I&O-peiling)	22	31	41	33	27	39	39	

1.4 Stemmen op Rutte?

In Nederland kunnen we de premier niet kiezen. Stel dat men wel op Rutte als favoriete premier zou kunnen stemmen, dan zou 15 procent dat *zeker* doen en 27 procent *waarschijnlijk*. In totaal dus 42 procent, maar de 15 'zeker' is een goede indicatie voor te verwachten gedrag.

Eveneens 42 procent zegt niet op Rutte te stemmen (waarschijnlijk niet: 19% en zeker niet: 23%) en 16 procent van de kiezers weet het niet.

Van de huidige VVD-kiezers zou 51% zeker op Rutte stemmen en 43% waarschijnlijk. Verder heeft Rutte aanzienlijke aantrekkingskracht op CDA-kiezers (17% zeker, 38% waarschijnlijk).

Figuur 2

"In Nederland kunnen we niet de premier kiezen. Stel dat u wel op Rutte als favoriete premier zou kunnen stemmen, zou u dat dan doen?"

1.5 Redenen om wel of niet op Mark Rutte te stemmen

Zowel degenen die wel als degenen die niet op Rutte zouden stemmen is gevraagd waarom zij dit wel of niet zouden doen. Driekwart van degenen die wel op hem zouden stemmen doet dat vanwege “de manier waarop hij leiding geeft aan het land”, bijna de helft noemt “de manier waarop hij partijen en mensen verbindt”. Ook zijn politieke overtuiging, zijn karakter en zijn langjarige ervaring spelen mee.

Aan de andere kant zijn zijn politieke overtuiging (zijn liberalisme) en het feit dat hij er al zo lang zit juist redenen om *niet* op hem te willen stemmen. Zijn gebrek aan visie (35%) is voor de niet-Rutte-stemmers een grotere drempel dan zijn visie voor de Rutte-stemmers een drijfveer is (14%).

Tabel 4 – Redenen om wel of niet op Mark Rutte te stemmen

Redenen om <u>wel</u> op Mark Rutte te stemmen		Redenen om <u>niet</u> op Mark Rutte te stemmen	
De manier waarop hij leiding geeft aan het land	76%	De manier waarop hij leiding geeft aan het land	26%
De manier waarop hij partijen en mensen verbindt	45%	De manier waarop hij partijen en mensen verbindt	6%
Zijn politieke overtuiging / liberalisme	39%	Zijn politieke overtuiging / liberalisme	51%
Zijn karakter	37%	Zijn karakter	6%
Zijn lange ervaring	35%	Het feit dat hij er al zo lang zit (tijd voor iemand anders)	35%
Zijn visie	14%	Zijn visie	11%
		Zijn gebrek aan visie	32%
Zijn humor	15%	Zijn humor / het weglachen van dingen	29%
Zijn loyaliteit aan collega-ministers	7%	Zijn loyaliteit aan collega-ministers	13%
Zijn uiterlijk	1%	Zijn uiterlijk	1%
Het feit dat hij een man is	1%	Het feit dat hij een man is	3%
Anders	3%	Anders	11%
Weet ik niet	1%	Weet ik niet	3%

2 Bekendheid en waardering politici

2.1 Bekendheid politici

Zo goed als iedereen kent Mark Rutte. De meeste andere politici zijn bij 80 tot ruim 90 procent van de kiezers bekend. Dat geldt niet voor Gert-Jan Segers en Sigrid Kaag: beide 64 procent.

Esther Ouwehand is de minst bekende lijsttrekker uit dit rijtje, ze blijft al enige tijd steken op een derde (nu 33%). Haar voorganger – Marianne Thieme – was op haar hoogtepunt (september 2017) bekend bij 88 procent van de kiezers, dus Ouwehand kan nog groeien.

Tabel 5

“Welke van onderstaande politici kent u?” (N=1.040, voorgelegd aan halve steekproef – representatief voor alle kiezers)

	sept. 2016	sept. 2017	sept. 2018	sept. 2019	10 mrt 2020	mei 2020	juli 2020	sept. 2020	okt. 2020
Mark Rutte	96%	98%	95%	94%	96%	98%	98%	99%	99%
Geert Wilders	96%	98%	96%	95%	96%	97%	97%	97%	97%
Jesse Klaver	77%	95%	92%	92%	92%	94%	95%	95%	94%
Hugo de Jonge		26%	37%	45%	53%	83%	87%	94%	92%
Thierry Baudet		72%	81%	90%	91%	91%	93%	93%	93%
Lodewijk Asscher	90%	95%	92%	90%	89%	90%	93%	92%	92%
Lilian Marijnissen			81%	82%	81%	80%	84%	83%	85%
Gert-Jan Segers	26%	68%	63%	64%	61%	62%	65%	65%	64%
Sigrid Kaag		9%	33%	36%	48%	45%	63%	62%	64%
Esther Ouwehand					32%	30%	31%	34%	33%

Bron: I&O Research oktober 2020

2.2 Waardering politici

De waardering voor de lijsttrekkers is sinds mei enigszins veranderd.

Hugo de Jonge levert na een groei begin dit jaar sinds juli verder in (van een 7,0 in juli naar een 6,2. En ook Sigrid Kaag kan de hoge scores niet vasthouden (van een 6,6 in juli naar een 6,0).

Mark Rutte krijgt nog steeds de meeste waardering, al loopt ook dit iets terug (van een 7,3 in juli naar een 6,9).

Ook de andere lijsttrekkers van de partijen die deelnemen aan het kabinet (De Jonge, Kaag en Segers) doen het beter dan de leiders van de oppositiepartijen.

Van hen weet Asscher nu de aansluiting te vinden (6,0). Marijnissen (5,4) en Klaver (5,2) laten een gat met de kopgroep vallen.

Baudet en Wilders scoren nog steeds onvoldoendes, bij Baudet, die twee jaar geleden nog een 4,5 haalde, lijkt er nog sprake van een daling.

Tabel 6 - Waardering lijsttrekkers

“Kunt u aangeven – met een cijfer van 1 tot 10 – hoe u deze politicus waardeert? (1 = heel slecht / 10 = heel goed + weet niet)”⁴ (N=1.040, voorgelegd aan halve steekproef – representatief voor alle kiezers)

	sept. 2016	sept. 2017	sept. 2018	sept. 2019	10 mrt 2020	mei 2020	juli 2020	sept. 2020	okt 2020	+/- sept
Mark Rutte	5,8	6,1	5,7	6,2	5,8	7,2	7,3	7,1	6,9	- 0,2
Hugo de Jonge		6,9	6,4	6,7	6,4	7,1	7,0	6,5	6,2	- 0,3
Sigrid Kaag		7,5	6,5	6,4	6,2	6,7	6,6	6,4	6,0	- 0,4
Gert-Jan Segers	6,0	6,2	6,1	6,3	5,9	6,3	6,3	6,0	6,0	0
Lodewijk Asscher	6,0	6,0	5,5	6,0	5,5	5,8	5,9	5,8	6,0	+0,2
Lilian Marijnissen			5,9	5,4	5,3	5,4	5,5	5,6	5,4	- 0,2
Jesse Klaver	6,0	6,3	5,6	5,5	5,1	5,3	5,2	5,5	5,2	- 0,3
Esther Ouwehand					5,0	4,8	5,1	4,9	4,9	0
Geert Wilders	3,7	3,8	3,9	4,0	4,1	4,0	4,2	4,2	4,1	- 0,2
Thierry Baudet		4,2	4,1	3,5	3,6	3,5	3,8	3,7	3,5	- 0,2

Bron: I&O Research oktober 2020

⁴ De vraag luidde: “Hieronder ziet u de politici die u (van naam) kent. Kunt u aangeven – met een cijfer van 1 tot 10 – hoe u deze politicus waardeert? (1=heel slecht, 10=heel goed)” Daarnaast was het mogelijk om het antwoord ‘weet niet’ te geven.

3 De afgelopen 10 jaar

3.1 Nederlandse burger beter af na 10 jaar Rutte?

Mark Rutte is deze maand tien jaar premier. Op de vraag of Nederland beter of slechter af is na tien jaar Rutte, geven Nederlanders wisselende antwoorden. Per saldo is het beeld eerder positief dan negatief.

‘Beter af’ zegt een op drie, vooral VVD-kiezers, maar ook CDA- en D66-kiezers vinden dit vaak. ‘Nederland is even goed of slecht af als tien jaar geleden, zegt eveneens een derde. Dit zijn vooral PvdA- en SGP-kiezers.

‘Slechter af’ vindt een kwart. Dit zijn vooral FvD-, PVV- en SP-kiezers.

Tabel 7 – Na 10 jaar Rutte...

Na tien jaar premier Rutte is de Nederlandse burger...

	Totaal	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PvdA	CU	PvdD	SGP	FvD
...beter af	32%	77%	9%	43%	43%	20%	8%	15%	32%	16%	19%	8%
...even goed of slecht af	31%	16%	26%	38%	39%	31%	42%	54%	33%	27%	53%	13%
...slechter af	24%	1%	58%	8%	9%	34%	43%	25%	7%	33%	4%	70%
weet ik niet	13%	6%	7%	10%	9%	15%	7%	6%	28%	24%	23%	9%

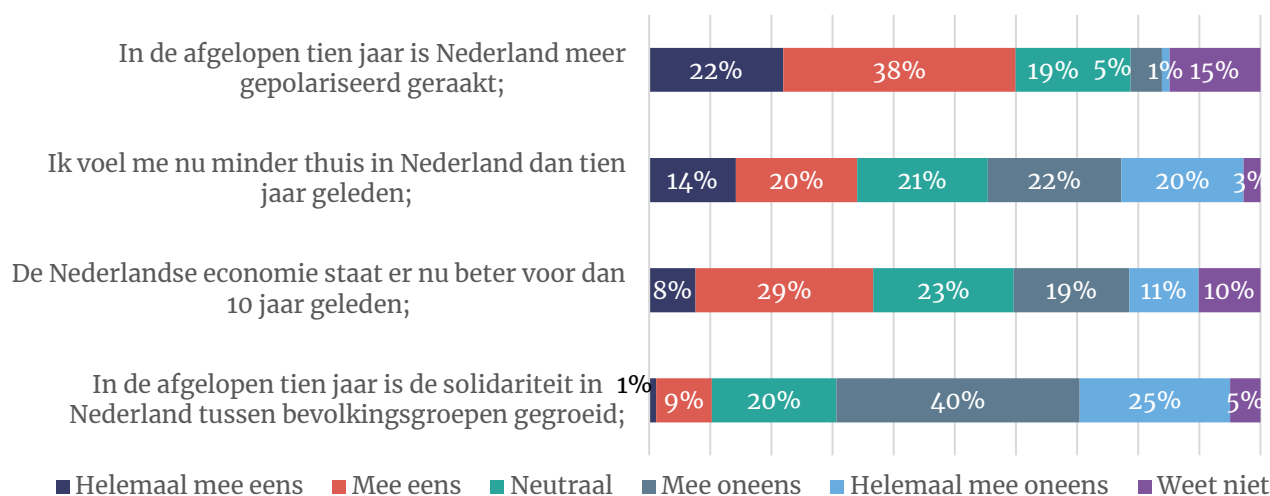
3.2 Polarisatie toegenomen; solidariteit afgenomen

In de beleving van de Nederlanders is de polarisatie de afgelopen 10 jaar toegenomen (60% vindt dat) en de solidariteit niet gegroeid (65% vindt van niet).

Opvallend is dat kiezers van alle partijen (van links tot rechts) vinden dat de polarisatie is toegenomen. Mannen vinden dit vaker (68%) dan vrouwen (52%), hoger opgeleiden (72%) vaker dan lager opgeleiden (51%) en het zijn vooral ouderen die het met deze stelling eens zijn (50 plus: 65%). In het westen, met name in de drie grote steden (66%) vindt men dit vaker dan in de rest van het land, in het zuiden (55%) en oosten (58%) het minst.

Figuur 3

“In hoeverre bent u het eens of oneens met deze stellingen?”

Een op drie (34%) zegt zich nu minder thuis te voelen dan tien jaar geleden. Dit zijn vooral PVV- (75%) en FvD-kiezers (76%). Verder zijn het vaker mannen (42%) dan vrouwen (26%); eerder lager (39%) en middelbaar (38%) opgeleiden dan hoger opgeleiden (26%). Naar leeftijd zijn de verschillen klein.

Of de economie er nu beter voor staat dan 10 jaar geleden is wel sterk politiek geladen. VVD-kiezers vinden van wel (63%), CDA- en D66-kiezers kunnen zich hier ook nog redelijk in vinden (beide 48%), maar van de kiezers van alle andere partijen vindt hoogstens een substantiële minderheid dat.

Per saldo nog positief zijn kiezers van CU (39% mee eens), PvdA en SGP (beide 38% mee eens) en GroenLinks (34% mee eens, 26% mee oneens).

Negatief oordelen kiezers van SP (23% mee eens, 43% mee oneens), PVV (19%, 53%) en FvD (18%, 61%).

4 Premier Mark Rutte

4.1 Zes op tien vinden dat Rutte het goed heeft gedaan als premier

We legden kiezers – net als begin maart, voor de coronacrisis – voor: “Mark Rutte is dit jaar tien jaar premier. Hoe vindt u dat hij de afgelopen tien jaar heeft gepresteerd als minister-president?”

In maart beoordeelde 45 procent hem positief, een kwart (26%) neutraal en 28 procent negatief. Nu is 60 procent positief over hem. Vanzelfsprekend zijn VVD-kiezers positief over Rutte, maar ook grote delen van het CDA- D66-, CU- en SGP-, PvdA- en GL-electoraat oordeelt positief.

Tabel 8

“Hoe vindt u dat hij de afgelopen tien jaar heeft gepresteerd als minister-president?
Wat zou er ervan vinden als Mark Rutte volgend jaar opnieuw premier zou worden?”

	Oordeel		Nog 4 jaar?
	maart	oktober	oktober
zeer goed	8%	15%	14%
goed	37%	46%	30%
niet goed/niet slecht	26%	20%	20%
niet goed	15%	9%	15%
slecht	13%	8%	16%
weet ik niet	1%	2%	4%

Ruim vier op tien (44%) willen Rutte nog 4 jaar als premier, 31 procent vindt dat niet goed. Als de vraag gesteld wordt “Wat zou er ervan vinden als Mark Rutte volgend jaar opnieuw premier zou worden?” verandert het beeld: VVD-, CDA- CU- en SGP-kiezers blijven positief, maar kiezers van PvdA, GL, SP en D66 zijn hier minder enthousiast over. Uitgesproken negatief oordelen kiezers van FvD en PVV.

Tabel 9

“Hoe vindt u dat hij de afgelopen tien jaar heeft gepresteerd als minister-president?
Wat zou er ervan vinden als Mark Rutte volgend jaar opnieuw premier zou worden.”
(% goed; naar partij van eerste voorkeur)

	Totaal	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PvdA	CU	PvdD	SGP	FvD
Oordeel (goed)	60%	98%	24%	81%	80%	52%	35%	61%	76%	41%	75%	15%
Nog 4 jaar? (goed)	44%	95%	16%	59%	48%	23%	17%	34%	53%	21%	61%	7%

4.2 Ruttes “grootste verdienste”: hij houdt het land bij elkaar

Op de open vraag naar “de grootste verdienste van Mark Rutte over de afgelopen tien jaar” kan 39 procent een antwoord geven, 17 procent vindt dat hij geen verdienste heeft en procent weet het niet.

De meeste mensen noemen niet één enkel wapenfeit, maar geven een schets van zijn verdiensten en kwaliteiten. De kernwoorden zijn: stabiliteit, rust, standvastig, verbindend en economische welvaart. De zaak bij elkaar houden (een PvdA-term, die nu door veel PvdA-kiezers wordt gebruikt voor Rutte). Dat hij al weer een tweede keer een volledige termijn uitzit – in een verdeeld politiek landschap, in een gepolariseerde samenleving, wordt al met al gezien als zijn grootste verdienste. Kiezers van alle kleuren erkennen dat hij zich ontwikkelde van politicus tot staatsman. Een SP-kiezer: “Hij was een liberale premier, maar werd staatsman door de coronacrisis.”

Als er dan toch concrete prestaties genoemd worden zijn dat: de manier waarop hij de coronacrisis te lijf is gegaan (en gaat), een sterke economie, de omgang met de MH17-crisis, het klimaatakkoord, het verbeteren van de positie van Nederland in Europa.

Citaten:

VVD-kiezers:

- *Zijn debatkwaliteiten waarbij hij zijn heldere kabinetsstandpunten verdedigt, herleidt. Zijn kwaliteiten om de gehele Kamer mee te nemen in standpunten, zienswijze. De economische welvaart. Zijn durf met meerdere partijen kabinet te vormen (ook gedoogsteun PVV). Zijn Europese kwaliteiten en gegroeide status. Zijn eerlijkheid, openheid met daarbij uiteraard ‘gedraai’ met dividend belasting enz enz enz.*
- *Dat die in zo een versplinterde politiek toch zoveel weet te maken. Zoals het omgooien van het IB stelsel.*
- *Redelijk stabiele regeringen bouwen in een steeds verder polariserend politiek landschap en land.*
- *Balans vinden in een politiek landschap met behoud van relevante idealen*
- *Hij heeft het land sterk en stabiel uit de economisch crisis gehaald. Daar plukken we nu vruchten van*
- *Hij heeft ervoor gezorgd dat schulden zakten en Nederland weer beetje op de wereldkaart gezet.*
- *Hij blijft altijd overeind en geeft niet op om tot een oplossing te komen (polderen)*
- *Hij blijft rustig, laat zich niet gek maken door kritiek en luistert naar deskundige adviseurs.*
- *Neemt zijn verantwoordelijkheid, landsbelang gaat voor, stevig in debat met Oekraïne*
- *Ik vind het heel prettig dat hij 'gewone' taal spreekt en hierdoor iedereen bereikt met zijn boodschap*

CDA-kiezers:

- *Dankzij corona heeft hij contact gemaakt met burgers, hen toegesproken, hoop gegeven, aangehoord en gerespecteerd. Hij is enorm in mijn aanzien gegroeid en heeft zich een ware en doortastende leider getoond.*
- *Goed tegenwicht tegen extremistische partijen en partijen die ik graag zou missen*
- *Samen met de regering toch Nederland best wel een betere economie bezorgd ondanks alle vervelende maatregelen en bezuinigingen waardoor sommige mensen het in de samenleving zwaarder hebben gekregen*

D66-kiezers:

- *Dat hij steeds voldoende mensen op één lijn heeft weten te krijgen.*
- *Hij heeft zich ontwikkeld tot vertrouwenwekkend staatsman*
- *Mens, economie, werkgelegenheid, gezondheid oog voor hebben en zoveel mogelijk in evenwicht brengen. Goede vertegenwoordiger naar buiten, ook internationaal. Goed voorkomen. Overredingskracht in verschillende situaties.*
- *Nederland vertegenwoordigen in Europa en zo het land belangrijker maken*
- *Nederlandse invloed in EU vergroten*
- *Premier, niet zozeer politicus, staat boven partijstandpunt*

GroenLinks-kiezers

- *Ik ben het niet helemaal met de koers eens, maar hoe ze ons door de eerste golf geloodst hebben vind ik heel goed.*
- *Hij heeft de boel bij elkaar gehouden*
- *Afhandeling MH17 ramp*
- *Communicatie, rust en respect voor zijn tegenstanders*
- *Dat er een klimaatakkoord is (in dit geval los van de inhoud, want dat kan beter)*
- *Hij weet velen een hart onder de riem te steken met zijn optimisme*

PvdA-kiezers

- *Dat hij de boel toch aardig bij elkaar heeft gehouden en heeft kunnen blijven zitten.*
- *Dat hij niet verslapt. Humor heeft. En de regeringen hebben stand gehouden.*
- *Het bij elkaar houden van partijen in een politiek verdeeld landschap*
- *Het in stand houden van de coalitie, zijn pogingen verbindend te zijn in de samenleving (en dat wordt steeds lastiger)*
- *Kan zowel met links als rechts opschieten. Is onvermoeibaar*
- *Versterking van de Nederlandse positie in Europa en de wereld*

SP-kiezers

- *Ik vind het goed dat hij zich in Europa hard maakt voor een klein land als Nederland en ik denk dat hij in deze crisis wel echt een stabiele factor is en daar in het begin veel mensen mee kon geruststellen en directies kon geven. Zijn gezag maakte hem geloofwaardig.*
- *Hij was een liberale premier, maar werd staatsman door de coronacrisis.*
- *Turkse minister niet toegelaten in Nederland om campagne te voeren voor verkiezingen in Turkije.*
- *Verbetering economie, maar te zakelijk. Hij is niet sociaal genoeg.*

PVV-kiezers

- *Dat hij zo stug door blijft gaan...ondanks de enorme rotzooi en verdeeldheid crisis etc in het land en de wereld.*
- *Positie in Europa verbeterd*
- *Eerste kabinet Rutte 1*
- *Einde gaswinning Groningen*

4.3 Ruttes “grootste fout”: hij belooft dingen die hij niet waarmaakt

Meer mensen kunnen een “grootste fout” van Mark Rutte noemen dan een verdienste: 45 procent om 39 procent. Bijna één op tien (9%) ziet geen fouten en 47% weet het niet.

Door de 45% die wel een ‘grootste fout’ ziet worden meer concrete zaken genoemd. Vaak worden (meerdere) zaken genoemd die hij beloofde en niet waarmaakte: duizend euro voor de werkende Nederlanders, geen geld meer naar de euro, het (bijna) afschaffen van de dividendbelasting (of de manier waarop hij met Unilever omging). Verder komen veel verschillende issues langs: het kabinet met de PVV (Rutte I), 100 km op de snelweg (of juist: 130 km op de snelweg), achter ministers blijven staan die een fout maken (Grapperhaus wordt nog steeds veel genoemd), de manier waarop hij (nu) met de coronamaatregelen omgaat (mag strenger). De decentralisaties van de zorg, het op afstand zetten van publieke organisaties.

Het ‘weggeven’ van Nederland aan de EU of aan de ‘de buitenlanders’, het ‘afschaffen van zwarte Piet, zijn dingen die PVV en FvD-stemmers hem kwalijk nemen.

Veel mensen – van links tot rechts – zeggen dat het land meer gepolariseerd en minder solidair is geraakt onder Rutte. Dat hij te weinig oog heeft voor de armeren en zwakken, en te veel in het belang van de rijken en multinationals doet. Ook constateren meerdere mensen dat Rutte ‘meegaat in het populisme’ uit vrees voor stemmenverlies aan PVV of FvD.

Op links wordt hem een gebrek aan lange termijn visie (en daden) verweten, vooral het niet voldoende aanpakken van de opwarming van de aarde.

Enkele citaten:

VVD-kiezers:

- *Fout is een groot woord voor het kabinetje met de PVV erbij.*
- *Dat hij teveel rekening moest houden met links en zich daardoor lang niet altijd aan zijn VVD-programma kon houden.*
- *Dat hij linkser is geworden en te veel luistert naar de Europese unie*
- *Dat hij af en toe instabiel is in zijn beslissingen, zoals bij de belastingvoordelen voor multinationals.*
- *Dat hij zich niet sterk maakt en uit tegen racisme, altijd pappen en nathouden ipv duidelijke taal dat we dit niet meer kunnen tolereren in deze eeuw*
- *De belofte dat elke Nederland geld zou krijgen met noemen van een bedrag en dat ging niet door*
- *De 1000 euro, geen geld naar Griekenland, geen extra geld naar Europa.*
- *De bijlage in het associatieverdrag met Oekraïne / referenda negeren*
- *Dat hij minister Grapperhaus niet heeft ontslagen na het overtreden van de corona regels op zijn eigen bruiloft*
- *Hij houdt iets teveel de hand boven het hoofd van andere politici.*
- *Te lang VVD'ers verdedigen die overduidelijk de fout in zijn gegaan*
- *De opmerking dat de onderste steen boven moest komen bij het onderzoek naar de MH17. Omdat je hier met Rusland hebt te maken, kun je dat nooit waarmaken.*
- *Het naleven van de coronaregels aan de individu overlaten. Geen duidelijke ‘verplichting’ mbt het naleven forceren.*

PVV-kiezers

- *Het liegen, we gaan erop vooruit, we krijgen €1000 enz. Geen beslissing nemen, verantwoording afschuiven.*
- *Afschaffen zwarte piet; oren laten hangen naar de linkse minderheid.*
- *Beloftes aan de Nederlanders die hij nooit waarmaakt*
- *BTW, EU, Lakei van Merkel*
- *Dat hij Nederland verkoopt aan Europa*
- *Doorgesloten verzelfstandiging van overheidsorganisaties*
- *Het overhevelen van problemen van de centrale overheid naar gemeenten. Het privatiseren van veel dingen zoals de ziekte kosten die gewoon bij het rijk hadden moeten blijven.*
- *Dividendbelasting afschaffen: 2 miljard voor multinationals*
- *Gaat te snel in Europese besluiten door de knieën*
- *Nederland kapot gemaakt en voor een appel en ei verkwanseld aan Brussel!*
- *Economie naar de kloten geholpen*
- *Geen oog voor de armoede onder de bevolking*
- *Onze ouderen in de kou laten staan, sluiten bejaardenhuizen, te lang alleen thuis laten wonen, etc.*
- *Migratiebeleid, aanpak criminaliteit, milieu, overbevolking terugdringen*
- *Zorg bezuiniging, alleen oog voor grote bedrijven, als iemand ziek is zeggen ze wel eens "eerst voor jezelf zorgen dan kun je pas voor een ander zorgen" Nederland is ziek en nog niet beter.*
Woningnood, de voedselbanken draaien overuren maar wel nieuwe medelanders toelaten om Europa te pleasen. Hij zegt vaak ja en doet nee of andersom.

FvD-kiezers:

- *750.000 immigranten binnen gehaald, en veel meer aan de E.U. gegeven dan aan ons eigen land bijvoorbeeld.*
- *Afschaffing referendum.*
- *Buitenlanders ons land over laten nemen.*
- *De Euro: door de Euro lopen de gepensioneerden al meer dan 20% loonsverhoging achter (inflatie). Tevens subsidieert Mark Rutte de EU maar wat graag. Hij moet toch immers solidair zijn met Italië, Griekenland etc. Uiteindelijk betaalt Nederland de devaluatie van de Lire en de Drachme van vroeger...*
- *Gebroken beloftes en verlinking van het VVD.*
- *Het verkwanselen van de belangen van de autochtone Nederlander.*
- *Niet de volledige waarheid vertellen; geen actieve herinnering hebben maar dan niet vertellen wat zijn passieve herinnering is.*
- *Uitverkoop van Nederland aan de EU*

CDA-kiezers:

- *PVV als gedoogpartij accepteren.*
- *Hugo steeds benoemen als DE Corona minister en daarmee zelf schone handen houden.*
- *Toch te veel naar de negatieve ladingen in de samenleving te hebben geluisterd en daar vaak ook te veel aandacht aan geschonken*
- *Te makkelijk problemen weglachen en komt daardoor soms niet betrouwbaar over*
- *Soms te loyaal naar foutenministers, soms op verkeerd moment te lacherig*
- *Dat hij teveel bezig is met de multinationals het naar de zin te maken, en publieke diensten zoals de zorg heeft laten verslonzen*

CU-kiezers:

- *Enorme fout: Beleid m.b.t. woningbouw, (ver)huur, woningnood en het zorgstelsel is te ver gecommmercialiseerd.*
- *Misplaatste loyaliteit voor ministers die eigenlijk hadden moeten aftreden wegens gemaakte fouten.*
- *Te weinig oog voor (bureaucratische) probleem in de zorg en teveel gericht op marktwerking in de publieke sector.*

D66-kiezers:

- *Blind vertrouwen in ministers van zijn partij, met Grapperhaus als meest recente voorbeeld maar teveel onrust/schandalen in zijn partij.*
- *Teveel ministers laten sneuvelen voor kleinigheden.*
- *De vermeende euro's die NIET naar Griekenland zouden gaan.*
- *Geen voorwaarden gesteld aan de tegemoetkomingen aan bedrijven ihkv klimaat, duurzaamheid.*
- *Niet genoeg investeren in een groenere en duurzamere toekomst*
- *Weet niet of het fout is, maar soms zie je aan komen dat hij beloftes maakt die hij niet kan houden en dat is dan politiek zieltjes winnen*
- *Zwarte pietten discussie: eerder en meer resoluut met gewenste verandering meegaan.*

GroenLinks-kiezers

- *Beloftes niet nakomen: zorg krijgt 1000 euro in tijde van corona, die is er nog steeds niet. Terwijl KLM gigantisch veel geld krijgt: al toegezegd voordat er onderhandeld is (tja dan stelt dat niets voor). KLM geld gaat naar Frankrijk. En vliegen is schadelijk voor het milieu*
- *Geen lange termijn visie, met het oog op klimaatverandering, en daar dan naar handelen.*
- *Extreem rechts teveel kans geven.*
- *Het te makkelijk wegpraten van corruptie binnen de VVD en het te weinig investeren in groene/nucleaire energie.*
- *Teveel zijn oren laten hangen naar het grootkapitaal.*

PvdA-kiezers

- *De dividendbelasting, de liberalisering van de arbeidsmarkt en het ergste het volledig uit hand geven van de regie op de woningmarkt zodat er steeds meer mensen zijn die geen woning kunnen vinden. En er is een tweedeling ontstaan tussen mensen die een woning bezitten en mensen die huren. En dat wordt een steeds groter probleem. En niets doen (wat D66 en de VVD propaganderen) is een bewuste keuze.*
- *Ontkennen dat dividendkorting iets met bedrijven (zoals Unilever) te maken had.*
- *Stelselmatig de multinationals ontzien terwijl we steeds meer daklozen hebben en de voedselbanken nog steeds uitbreiden.*
- *Dat hij zich liet terug fluiten door de VVD na het eerste genomen programma besluit (ik dacht dat het ging om de zorgverzekering maar ik ben het vergeten).*
- *De afstand die hij heeft laten creëren tussen verschillende bevolkingsgroepen b.v. niet ingegrepen bij Wilders' minder minder Marokkanen discussie.*
- *Meegaan in de emotie van andere politici die 'het spel op de man spelen'.*
- *Niet goed opkomen voor vluchtelingen omdat hij denk ik bang is voor Wilders en consorten. Partij politiek meer dan mensen. Ook tav hulp aan Italië*
- *Niet echt een fout, maar hij zou NL strenger moeten aanpakken mbt de coronacrisis*
- *Pakt niet door, denkt dat het volk zelf wel verantwoording kan nemen. M.b.t. Corona.*

SP-kiezers

- *Afschaffen van de dividendbelasting en toestaan dat grote bedrijven geen belasting betalen.*
- *Blind vertrouwen in de markteconomie en het ouderwetse kapitalisme, verdeeldheid toestaan tussen groepen mensen zoals tussen Burgers en Ondernemers (zzp'ers).*
- *Het negeren van de minima. Schiphol mag uitbreiden en krijg miljarden, de minima krijgt niks en de boeren moeten rekening houden met CO2, hypocriet.*
- *Hij heeft de solidariteit om zeep geholpen door groeperingen tegen elkaar uit te spelen.*
- *Regels van corona niet uniform opleggen waardoor er nog steeds grote kans is op de nu aankomende tweede golf.*

PvdD-kiezers:

- *Het leenstelsel voor studenten. Ik ben diep teleurgesteld dat ik de schulden in moet omdat hij zo nodig moest bezuinigen.*
- *Hij heeft bepaalde zaken onder het tapijt geveegd en sinds het begin van de coronacrisis is hij zo aan het zoeken naar een manier om het goed te doen, dat het eigenlijk een soort 'zwabberen' is geworden. Jammer, ik ben mijn vertrouwen nu wel kwijt.*
- *KLM, Unilever, NAM, etc., De manier waarop hij met grote bedrijven omgaat.*

SGP-kiezers

- *Meewaaien met publieke opinie, eerst dit zeggen, later vol overtuiging het tegenovergestelde beweren. Waar hij honderd procent voor gaat, is niet wat ik belangrijk vind, 120 km, dividendbelasting*
- *Rutte moet meer oog hebben voor het verlies van Bijbelse Normen en Waarden.*
- *Toegeven aan de mythe van vermeend racisme.*

4.4 Rutte nog betrouwbaarder als minister-president dan in maart

Nog meer dan in maart vindt men Mark Rutte degene die het meest betrouwbaar is als minister-president: dit was 52 procent en is nu 70 procent. Rutte heeft zijn reputatie als betrouwbare premier in de coronacrisis een duidelijke boost gegeven (zie ook figuur 5).

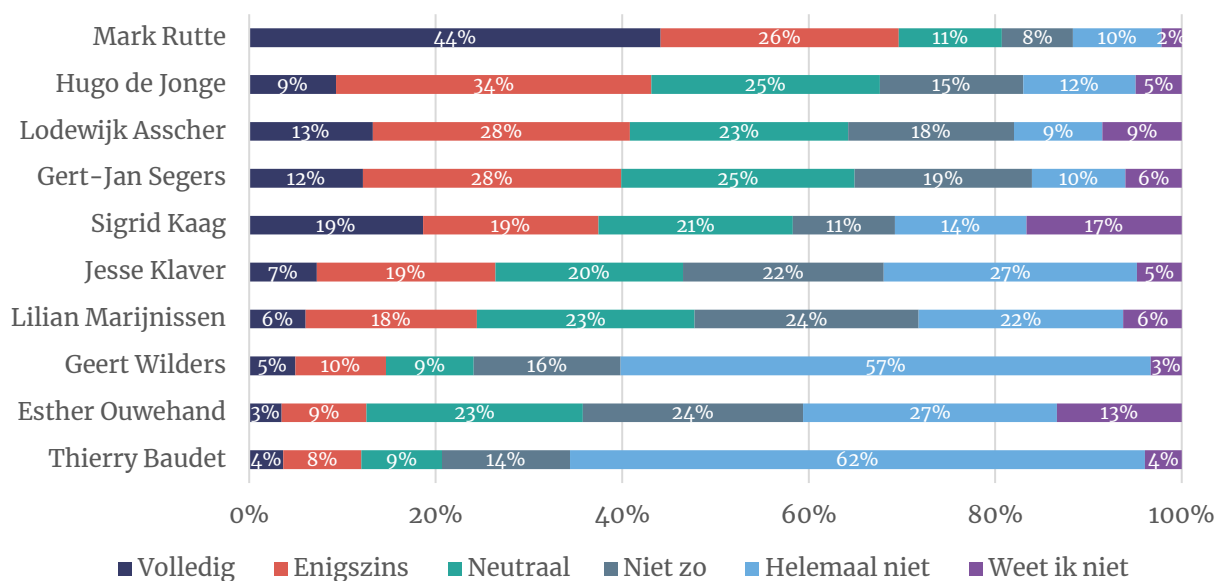
Dat lukte Hugo de Jonge nauwelijks, hij wordt door 43 procent in potentie als een ‘betrouwbare premier’ gezien, dit was 41 procent in maart. Ook Sigrid Kaag groeide niet significant.

Dat deed wel Lodewijk Asscher: hij steeg van 35 procent naar 41 procent.

Jesse Klaver is stabiel, maar met 26 procent moet hij directe concurrenten Asscher en Kaag voor zich dulden. Lilian Marijnissen krijgt 24 procent. De andere leiders beduidend minder.

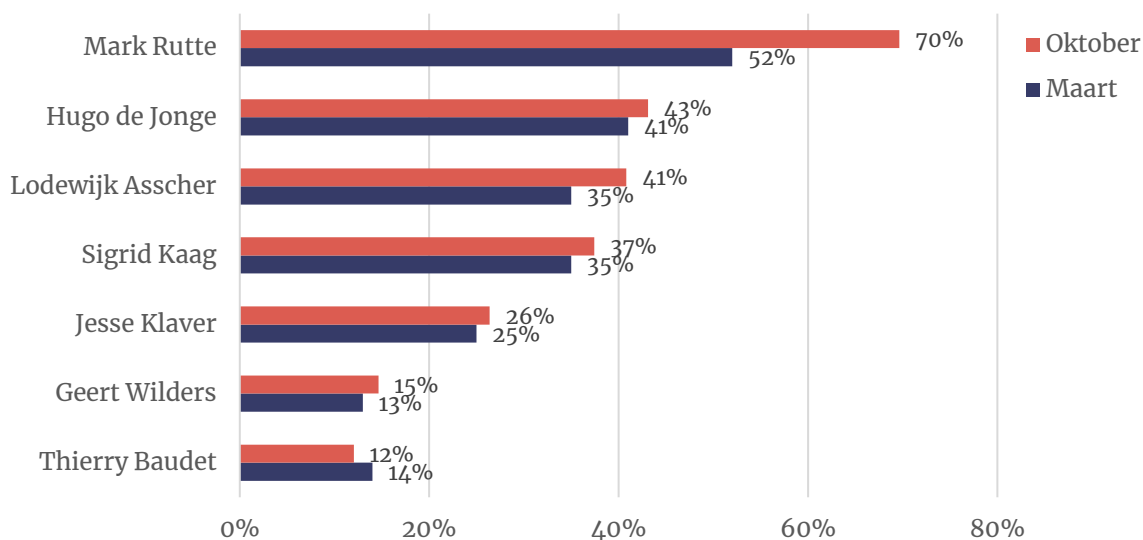
Figuur 4

“Zou betrouwbaar zijn als minister-president” van toepassing op... (oktober 2020, basis: kent politicus)

Figuur 5

“Zou betrouwbaar zijn als minister-president” van toepassing op... (vergelijking maart – oktober, % “van toepassing”)

4.5 Segers en Rutte gezien als de leiders met visie

Van Gert-Jan Segers zegt twee derde (66% van degenen die hem kennen) dat hij een goede visie heeft op waar het met ons land naartoe moet (volledig of enigszins).

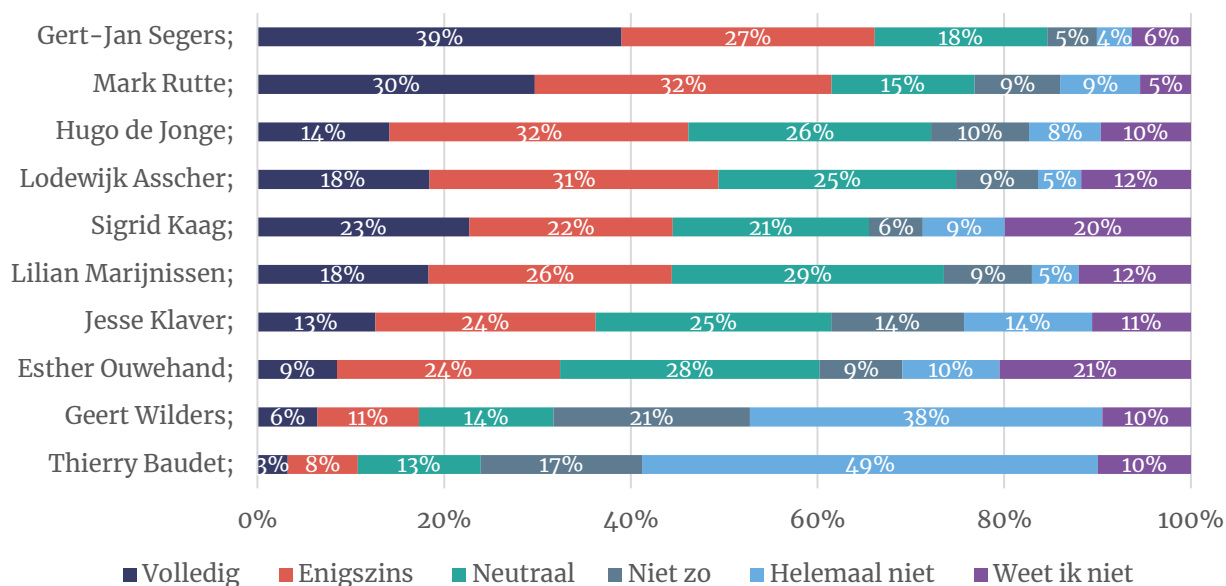
Mark Rutte, de man die vaak wordt verweten geen visie te hebben, zit daar kort achter: 62 procent.

Lodewijk Asscher scoort lager op het aandeel ‘volledig van toepassing’, maar bij elkaar opgeteld (volledig en enigszins) komt hij op een derde plaats, met 49 procent.

Daarna volgen Hugo de Jonge (46%), Sigrid Kaag (45%), Lilian Marijnissen (44%) en Jesse Klaver (37%).

Figuur 6

“Heeft een goede visie op waar het met ons land naartoe moet” van toepassing op... (oktober 2020, basis: kent politicus)

4.6 Rutte heeft status als “beste premier sinds WOII” nog versterkt

Net als in maart dit jaar vroegen we mensen wie als beste minister-president sinds WO II beschouwd kan worden. In onderstaande tabel zien we de bekendheid van alle premiers, en daarna de voorkeur voor ‘beste premier’.

Mark Rutte wordt door 35 procent (van degenen die hier een oordeel over hebben) gezien als beste premier sinds WO II. In vergelijking met maart is dit nog een fikse toename (van 27 naar 35%), een winst die ten koste gaat van Lubbers, Kok en Balkenende.

Opvallend is dat de oude sociaaldemocratische premiers - Willem Drees en Joop den Uyl – niet inleveren aan status.

Tabel 10

- “Hieronder ziet u alle minister-presidenten sinds de Tweede Wereldoorlog, met achter hun naam de periode dat ze premier waren. Van welke van hen heeft u wel eens iets gezien, gehoord of gelezen?”
- “Wie van hen vindt u de beste minister-president van de laatste 75 jaar?” (naar partij van 1ste voorkeur)

	Bekend?		Beste? ⁵		Verschil met maart
	Maart	Oktober	Maart	Oktober	
Mark Rutte 2010-2020	99%	99%	27%	35%	+8%
Wim Kok 1994 – 2002	89%	92%	21%	18%	-3%
Ruud Lubbers 1982 – 1994	83%	85%	17%	15%	-2%
Joop den Uyl 1973 – 1977	74%	77%	10%	11%	+1%
Willem Drees 1948 - 1958	58%	58%	10%	10%	
JP Balkenende 2002-2010	94%	95%	10%	6%	-4%
Dries van Agt 1977 – 1982	73%	73%	4%	4%	
Piet de Jong 1967 – 1971	25%	25%	1%	1%	
Victor Marijnen 1963 – 1965	8%	9%	0%	0%	
Barend Biesheuvel 1971 – 1973	35%	35%	0%	0%	
Jelle Zijlstra 1966 – 1967	24%	24%	0%	0%	
Jo Cals 1965 – 1966	17%	18%	0%	0%	
Jan de Quay 1959 – 1963	14%	15%	0%	0%	
Louis Beel '46-'48 / '58-'59	6%	6%		0%	
Geen van deze	6%	6%			

⁵ Hier zijn de percentages gegeven voor degenen die een antwoord konden geven. 27% kon dat niet, 4% zei: ‘geen van deze’

4.7 Liever Angela Merkel?

In Nederland krijgt Mark Rutte veel waardering voor zijn aanpak van de coronacrisis. Hoe kijken Nederlanders naar het buitenland? We legden vier alternatieven voor en de vraag “als u mocht kiezen, wie had u dan liever als leider tijdens de coronacrisis?”

Als ze mochten kiezen zou 39% toch het liefst Mark Rutte als leider hebben, maar Angela Merkel gooit ook hoge ogen: 36% kiest voor haar. Vooral onder kiezers van GroenLinks, PvdA, PvdD, D66 en SP is de bondskanselier van CDU-huize populair. (Onder CDA-kiezers wint liberaal Rutte).

Donald Trump krijgt 3 procent, onder FvD-kiezers is dat een kwart en onder PVV-stemmers 12%. Bijna niemand wil Johnson of Macron als leider tijdens de crisis.

Tabel 11

“Als u mocht kiezen, wie had u dan liever als leider tijdens de coronacrisis?”

	Totaal	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PvdA	CU	PvdD	SGP	FvD
Mark Rutte	39%	71%	20%	50%	39%	24%	24%	30%	41%	29%	56%	14%
Angela Merkel	36%	21%	29%	40%	55%	62%	45%	58%	45%	55%	26%	24%
Donald Trump	3%	1%	12%	1%	1%		2%	1%	2%	3%	2%	25%
Boris Johnson	2%	1%	8%	1%	2%	2%	2%				1%	5%
Emmanuel Macron	1%		3%	1%		2%	2%	2%	2%	2%		4%
Geen van deze	10%	3%	22%	4%	2%	6%	21%	9%	6%	7%	9%	23%
Weet ik niet	7%	3%	6%	3%	2%	4%	4%	1%	4%	5%	5%	5%

5 Kenmerken van Rutte en andere leiders

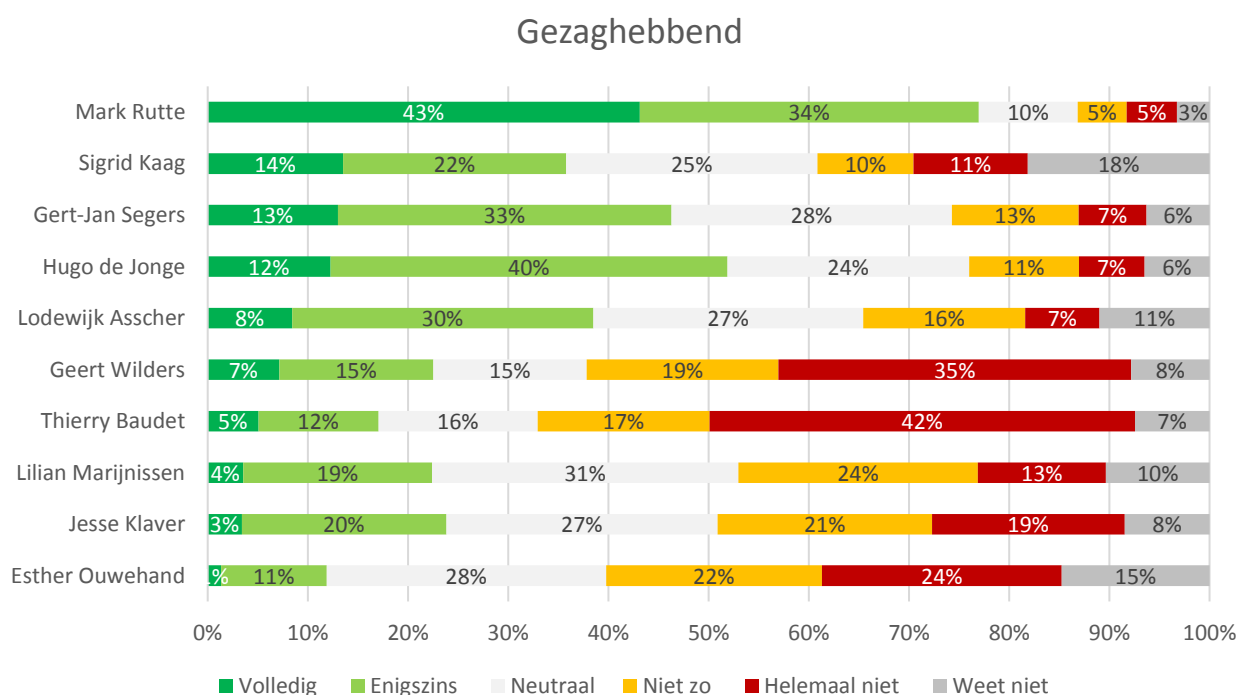
5.1 Zes kenmerken: Rutte en Segers staan er goed op

We legden voor tien politici zes kenmerken voor: sober, integer, ijdel, consistent in zijn / haar opvattingen en gedrag, neemt zijn / haar verantwoordelijkheid en gezaghebbend.

Mark Rutte scoort verre weg het best op gezaghebbend. Ook heeft hij de beste scores op verantwoordelijkheid. Hij wordt daarnaast gezien als integer, sober, redelijk consistent en niet bovenmatig ijdel.

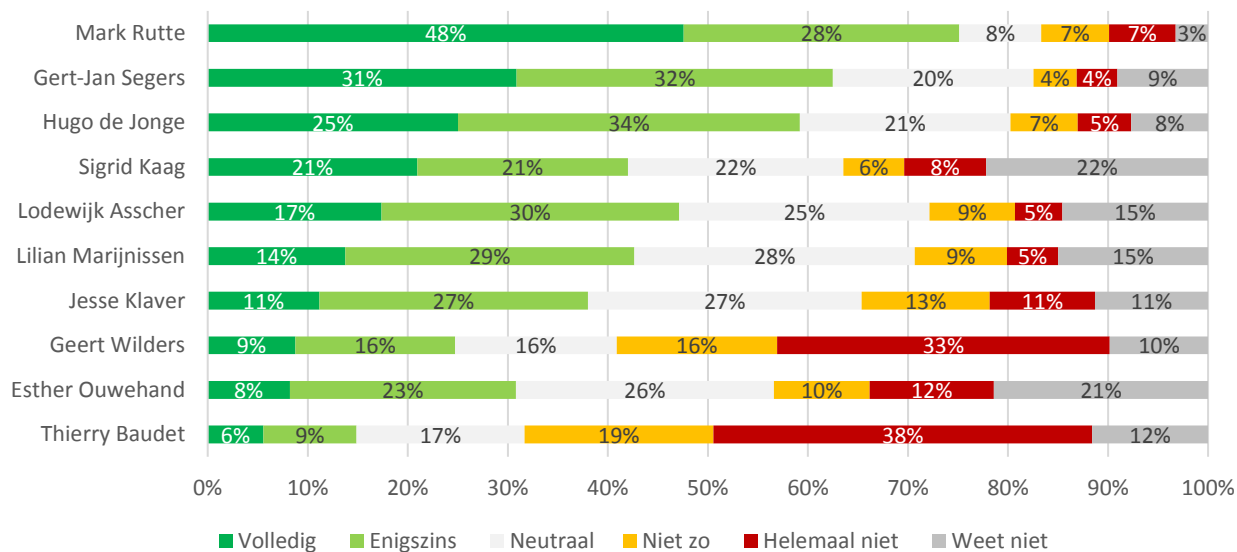
Gert-Jan Segers wordt na Rutte het best gewaardeerd. Mensen vinden hem zeer integer, sober, consistent, iemand die zijn verantwoordelijkheid neemt. Van de tien politici wordt Segers het minst ijdel gevonden.

5.2 Gezaghebbend: Rutte

5.3 Neemt Verantwoordelijkheid: Rutte, Segers en De Jonge

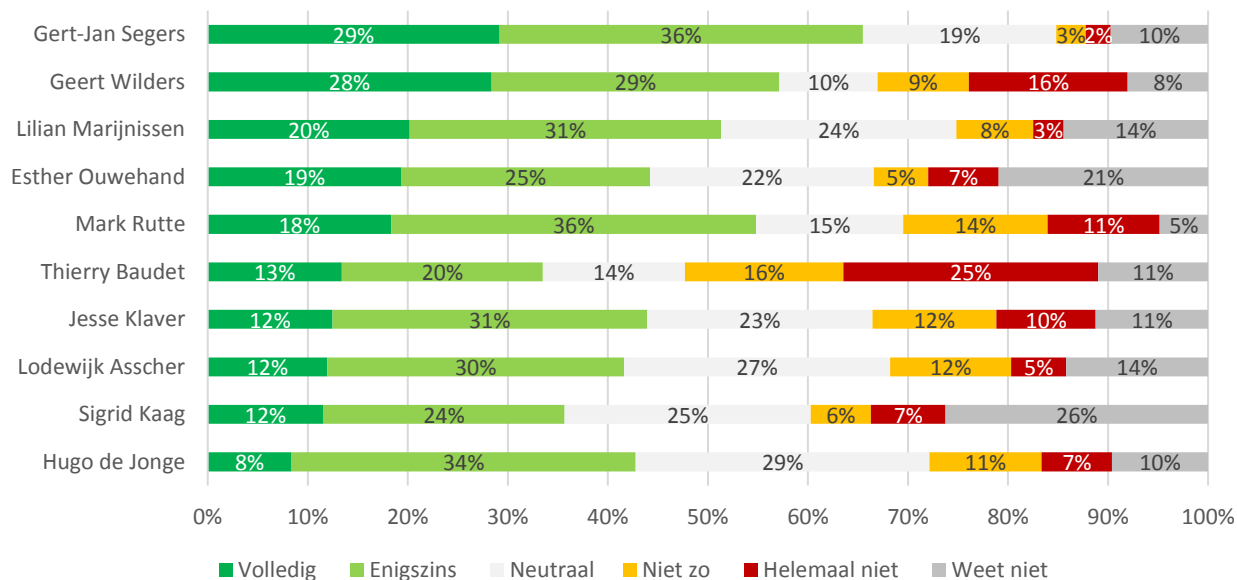
Neemt verantwoordelijkheid

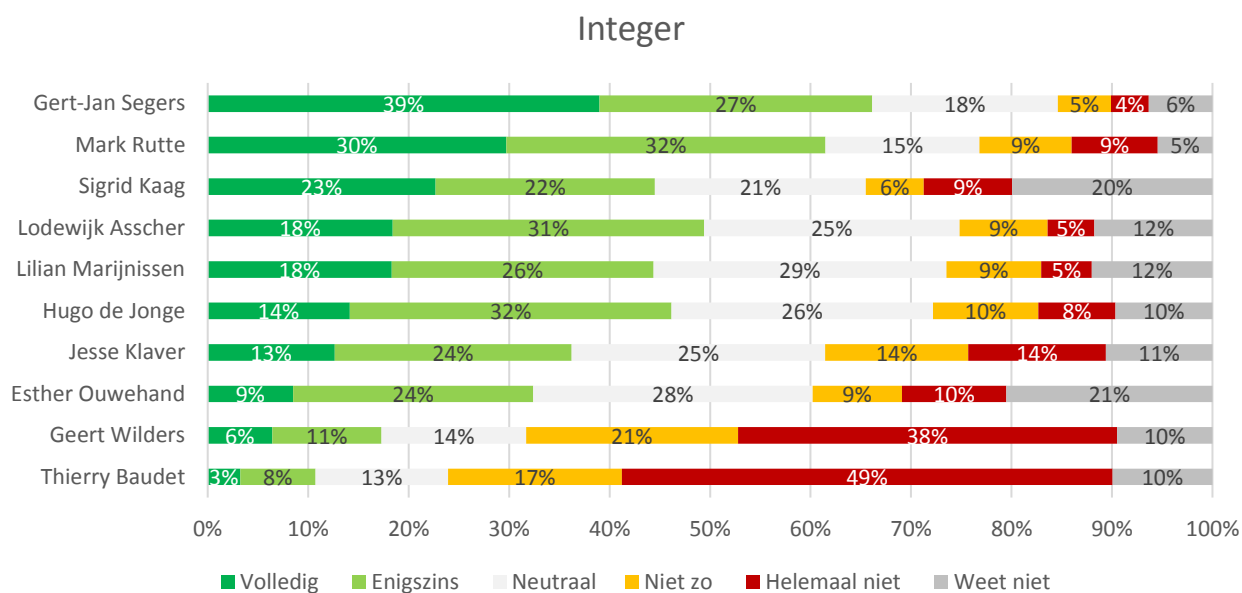
5.4 Consistent: Segers, Wilders en Rutte

Consistent in zijn / haar opvattingen

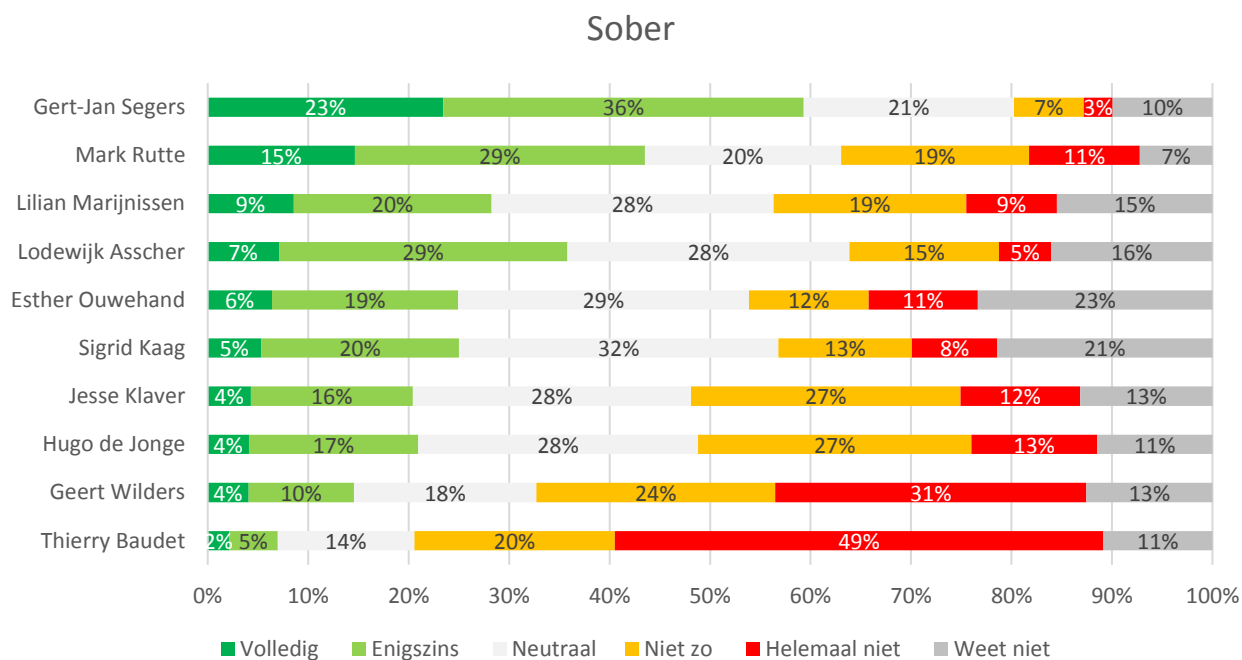
Consistent

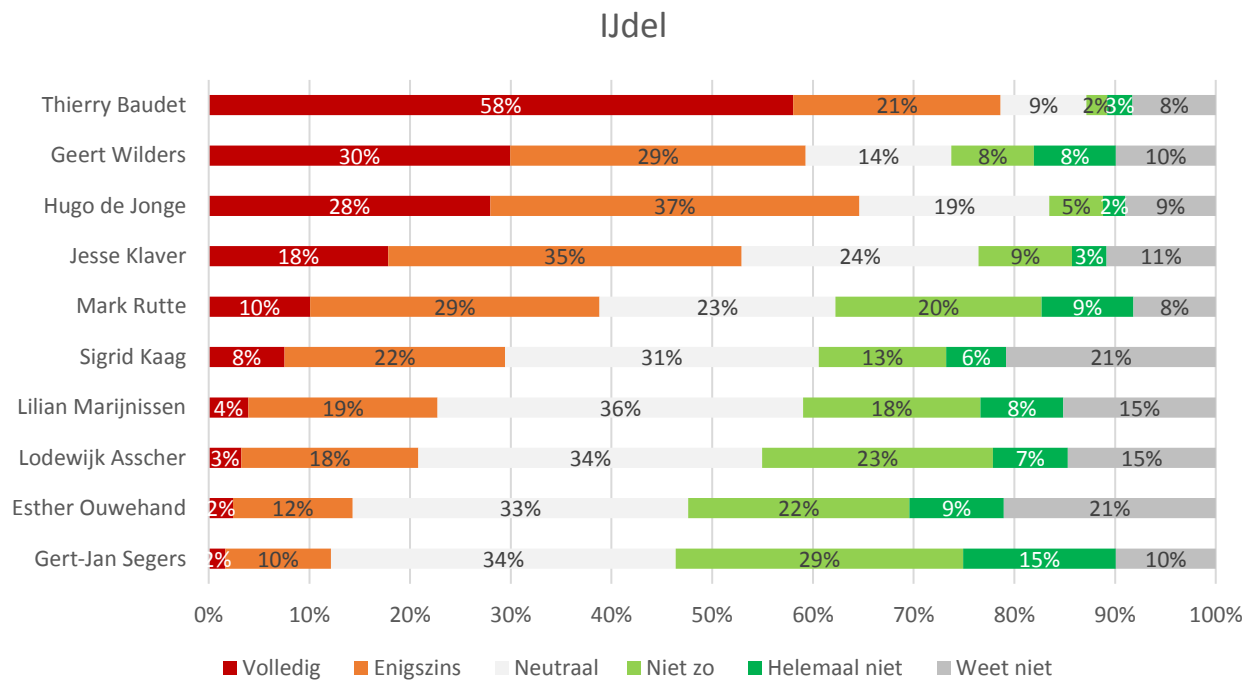
5.5 Integer: Segers en Rutte

5.6 Sober: Segers en Rutte

5.7 IJdel: Baudet en De Jonge

6 De mens Rutte

6.1 Ook de mens Rutte wordt gewaardeerd

We vroegen respondenten vervolgens hoe ze tegen de tien politici aan kijken als mens. Is het iemand om een avondje mee uit te gaan? Zou je je geheimen aan hem of haar toevertrouwen? Hem of haar op je kinderen laten passen?

Ook hier komt Mark Rutte goed uit. Hij is degene waar de meeste mensen wel een biertje mee zouden willen drinken (nu 59%, in 2017 was dat nog 47%) of een avondje uit mee zouden willen (37%). Hoewel hij zelf geen kinderen heeft, zou 59 procent hem met een gerust hart op zijn of haar kinderen laten passen. Ruim een derde (36%) zou hem een geheim toevertrouwen, hier hoeft Rutte alleen Gert-Jan Segers (43%) voor zich te dulden.

En het minst van alle premierskandidaten schaamt men zich voor Rutte als minister-president (12%). In 2017 was dat nog 21 procent.

6.2 Met ... zou ik graag eens een biertje of een glaasje wijn drinken

	2020			2017		
	Ja	Nee	Weet ik niet	Ja	Nee	Weet ik niet
	%	%	%	%	%	%
Mark Rutte	59%	34%	7%	47%	46%	7%
Lilian Marijnissen	47%	45%	8%			
Gert-Jan Segers	45%	45%	11%	29%	48%	23%
Hugo de Jonge	44%	45%	10%			
Sigrid Kaag	41%	43%	16%			
Jesse Klaver	37%	56%	7%	47%	39%	13%
Lodewijk Asscher	36%	52%	11%	35%	51%	14%
Geert Wilders	31%	64%	5%	31%	62%	7%
Esther Ouwehand	27%	56%	17%			
Thierry Baudet	24%	70%	6%			

6.3 ... zou ik met een gerust hart op mijn kinderen laten passen

	Ja	Nee	Weet ik niet
	%	%	%
Lilian Marijnissen	61%	23%	16%
Gert-Jan Segers	61%	23%	16%
Mark Rutte	59%	27%	14%
Hugo de Jonge	56%	28%	16%
Sigrid Kaag	53%	22%	25%
Jesse Klaver	52%	32%	16%
Lodewijk Asscher	50%	31%	18%
Esther Ouwehand	49%	26%	26%
Geert Wilders	23%	62%	15%
Thierry Baudet	14%	71%	15%

6.4 Voor ... zou ik me schamen als hij / zij minister-president werd

	2020			2017		
	Ja	Nee	Weet ik niet	Ja	Nee	Weet ik niet
	%	%	%	%	%	%
Thierry Baudet	69%	20%	10%			
Geert Wilders	68%	24%	8%	59%	32%	9%
Esther Ouwehand	38%	39%	23%			
Jesse Klaver	32%	53%	15%	19%	64%	17%
Lilian Marijnissen	25%	59%	16%			
Sigrid Kaag	19%	63%	18%			
Gert-Jan Segers	19%	65%	16%	13%	64%	17%
Lodewijk Asscher	18%	68%	14%	17%	64%	20%
Hugo de Jonge	17%	73%	9%			
Mark Rutte	12%	83%	5%	21%	71%	9%

6.5 Met ... zou ik wel een avondje uit willen

	Ja	Nee	Weet ik niet
	%	%	%
Mark Rutte	37%	55%	8%
Sigrid Kaag	33%	53%	15%
Lodewijk Asscher	22%	66%	11%
Jesse Klaver	28%	64%	8%
Lilian Marijnissen	41%	50%	9%
Hugo de Jonge	30%	61%	8%
Geert Wilders	19%	74%	6%
Thierry Baudet	17%	76%	6%
Gert-Jan Segers	20%	67%	13%
Esther Ouwehand	24%	63%	13%

6.6 ... zou ik mijn geheim toevertrouwen, hij / zij verklapt dat niet

	Ja	Nee	Weet ik niet
	%	%	%
Gert-Jan Segers	43%	35%	22%
Mark Rutte	36%	44%	20%
Sigrid Kaag	29%	40%	30%
Lodewijk Asscher	27%	50%	24%
Lilian Marijnissen	27%	47%	27%
Hugo de Jonge	27%	46%	27%
Jesse Klaver	23%	52%	25%
Esther Ouwehand	20%	51%	30%
Geert Wilders	15%	63%	23%
Thierry Baudet	7%	71%	22%

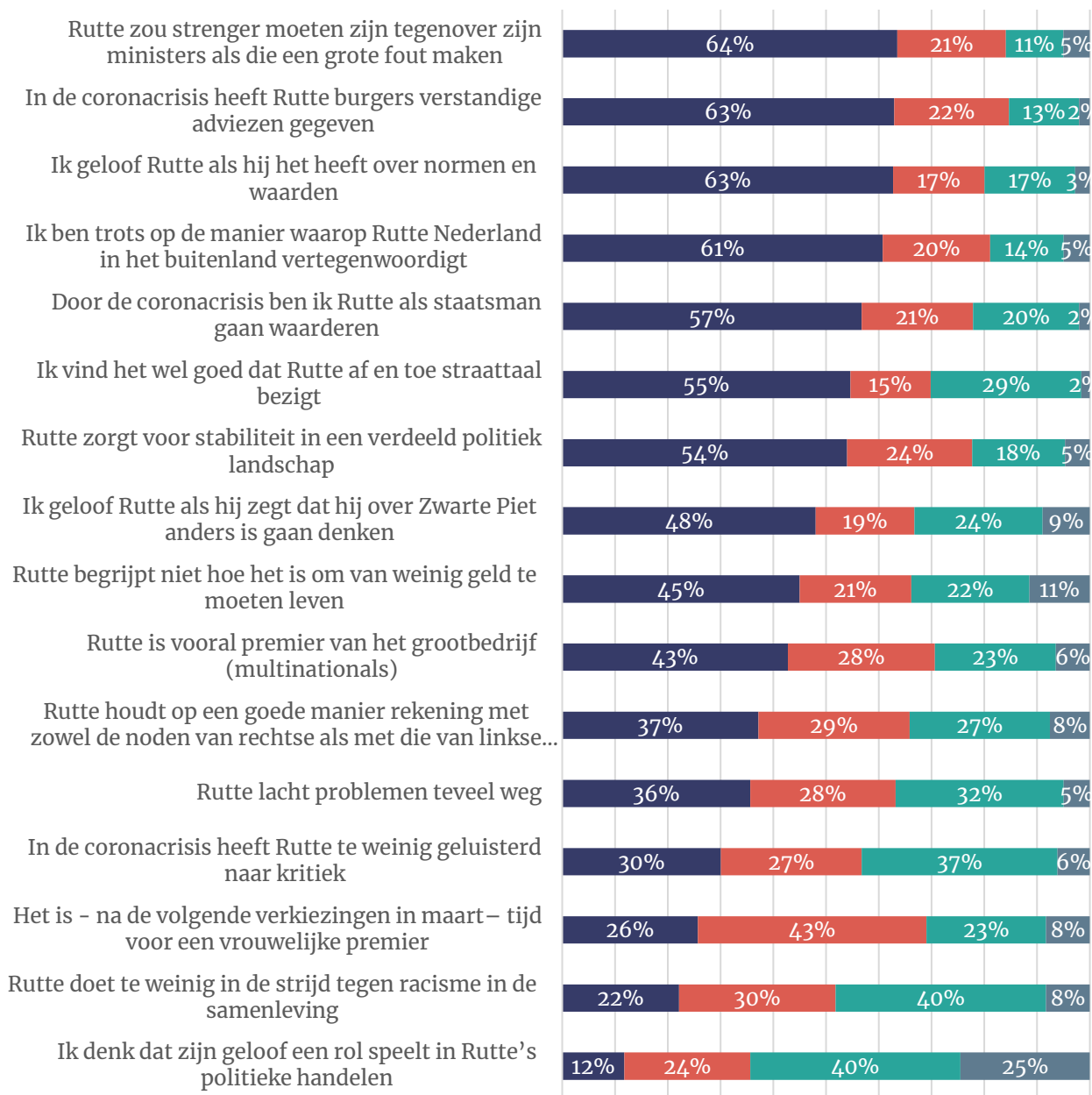

7 Stellingen over Mark Rutte

7.1 Rutte in de breedte gewaardeerd, maar hij moet niet te loyaal zijn

Figuur 7

“In welke mate bent u het eens of oneens met onderstaande stellingen?”

■ Mee eens ■ Neutraal ■ Mee oneens ■ Weet ik niet

8 De links–rechts positie van Rutte en de kiezers

8.1 Bijna twee derde kiezers ziet Rutte als rechts

Nederlandse kiezers neigen meer naar rechts (41%) dan naar links (32%). Een kwart plaatst zich in het midden.

Als we kiezers vragen Mark Rutte op de links–rechtsschaal (van 1 tot 10) te plaatsen, plaatsen ze hem overwegend rechts (64%). Dit zijn vooral linkse–progressieve kiezers (GL, D66, PvdA en SP–kiezers), maar ook de eigen VVD–kiezers en CDA–kiezers.

Ruim de helft van de FvD–kiezers en een derde van de PVV–kiezers ziet Rutte als links.

Op de vraag of Rutte de afgelopen tien jaar linkser of rechtser is geworden, zien we een verdeeld beeld en is het wederom afhankelijk van de positie van degene die het beoordeelt. De meeste mensen zeggen ‘geen van beide’ (37%) of ‘weet ik niet’ (25%).

Van de overigen denken meer mensen dat hij linkser is geworden (29%) dan rechtser (10%).

Vooraf FvD– en PVV–kiezers, maar ook een substantieel deel van de SGP–kiezers vinden dat hij linkser is geworden. SP–kiezers vinden iets meer dan gemiddeld (20%) dat hij rechtser is geworden.

	NL	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PvdA	CU	PvdD	50 Plus	SGP	DENK	FvD
Zelfplaatsing kiezers														
Links (1-4)	32%	10%	10%	12%	43%	85%	63%	68%	34%	61%	18%	3%	33%	7%
Midden (5-6)	27%	22%	22%	42%	38%	12%	23%	20%	33%	24%	44%	11%	41%	14%
Rechts (7-10)	41%	69%	68%	46%	19%	3%	14%	11%	32%	16%	38%	85%	25%	79%

Mark Rutte volgens kiezers														
Links (1-4)	15%	7%	37%	4%	7%	5%	20%	9%	6%	11%	6%	18%	24%	54%
Midden (5-6)	21%	20%	34%	23%	13%	15%	13%	14%	23%	14%	21%	31%	29%	24%
Rechts (7-10)	64%	73%	29%	74%	80%	79%	67%	76%	71%	75%	74%	51%	47%	23%

	NL	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PvdA	CU	PvdD	50 Plus	SGP	DENK	FvD
Is Rutte linkser of rechtser geworden?														
Linkser	27%	24%	47%	27%	37%	22%	22%	26%	21%	19%	18%	36%	18%	62%
Rechtser	10%	6%	10%	13%	11%	13%	22%	11%	6%	14%	13%	5%	34%	14%
Geen van beide	37%	50%	30%	44%	38%	36%	39%	44%	46%	37%	44%	33%	17%	15%
Weet ik niet	25%	20%	13%	16%	14%	29%	17%	18%	27%	31%	26%	26%	31%	10%

8.2 Rutte neigt eerder te veel naar rechts dan naar links

Ruim een derde (37%) van de Nederlanders vindt dat Mark Rutte op een goede manier rekening houdt met de noden van zowel rechtse als linkse Nederlanders, 29 procent oordeelt neutraal en een kwart (27%) vindt van niet (zie ook figuur 7).

Degenen die vinden dat Rutte de balans niet helemaal goed houdt, stemmen vooral op FvD, PVV, DENK, SP of GroenLinks. Zijn eigen achterban – de VVD-stemmers – vinden in 73 procent van de gevallen dat hij een premier is voor links én rechts. Ook kiezers van CDA, D66, CU en SGP vinden dat vaker wel dan niet.

De groep die vindt dat Rutte *niet* op een goede manier rekening houdt met de noden van zowel rechtse als linkse Nederlanders (27% van allen) is gevraagd of hij dan meer naar links of meer naar rechts luistert. En of dat te veel is.

Een groter deel van deze critici (57%) vindt dat hij zijn oren te veel laat hangen naar rechts, dan naar links (29%).

	NL	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PvdA	CU	PvdD	50 Plus	SGP	DENK	FvD
"Rutte houdt op een goede manier rekening met zowel de noden van rechtse als met die van linkse Nederlanders"														
mee eens	37%	73%	17%	50%	46%	17%	14%	30%	40%	29%	18%	49%	13%	10%
neutraal	29%	21%	27%	34%	34%	31%	29%	37%	39%	28%	57%	29%	23%	13%
mee oneens	27%	3%	54%	11%	15%	42%	53%	30%	11%	37%	19%	15%	57%	71%
weet niet	8%	3%	2%	5%	5%	10%	3%	4%	9%	6%	7%	7%	6%	7%

Luistert Rutte meer naar linkse of rechtse Nederlanders?

Basis: Rutte houdt niet op een goede manier rekening met alle Nederlanders

Te veel naar linkse kiezers	21%		51%	6%			4%			8%			25%	52%	
Meer naar linkse dan naar rechtse kiezers	8%	23%	12%	7%			9%		7%				34%	13%	
Meer naar rechtse dan naar linkse kiezers	28%	57%	13%	25%	47%	39%	24%	45%	67%	53%	51%	19%		7%	
Te veel naar rechtse kiezers	29%		10%	50%	46%	53%	52%	47%	26%	35%	49%		61%	8%	
Weet ik niet	15%	20%	15%	11%	7%	8%	11%	8%		5%			21%	39%	20%

9 Verantwoording

Verantwoording

Dit onderzoek vond plaats van donderdag 2 oktober tot maandagochtend 5 oktober 2020. Er werkten in totaal 2.231 Nederlanders mee aan dit onderzoek. Dagblad Trouw is de opdrachtgever voor dit onderzoek.

Weging en marges

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2017. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard. Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van n=2.000 en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 2,2 procent.

I&O Research Panel

Het I&O Research Panel is geworven op basis van aselechte personen- en huishoudensteekproeven op traditionele manier (geen zelfaanmelding). Het I&O Research Panel werkt met een spaarprogramma, waarbij deelnemers punten sparen afhankelijk van de lengte en complexiteit van de vragenlijst. Deze punten kunnen later worden ingewisseld voor Bol.com-tegoed of een donatie aan een goed doel.

I&O Research

I&O Research is het grootste onderzoeksbureau voor overheid en non-profit (volgens de MarktOnderzoeksAssociatie, MOA, 2019). Het is onze missie bij te dragen aan beter onderbouwde keuzes van onze klanten, op basis van onderzoek en advies. Wij werken voor overheids- en non-profitorganisaties.

I&O Research heeft vestigingen in Amsterdam en Enschede.

I&O Research is lid van de MarktOnderzoeksAssociatie (MOA), maakt deel uit van de Research Keurmerk Groep en onderschrijft de internationale ICC/ESOMAR-gedragscode voor markt- en sociaalwetenschappelijk onderzoek. I&O Research is ISO 9001-, ISO 20252- en ISO 27001-gecertificeerd. Het online onderzoekspanel (I&O Research Panel) is ISO 26362-gecertificeerd. Dit is de norm voor online en offline access panels.

